

JEROME DAVID SALINGER

KDO CHYTÁ V ŽITĚ

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Marty mluvila víc než ty druhý dvě. V jednom kuse říkala hovadiny, který jdou člověku na nervy, jako třeba místo „jít na záchod“ říkala „jít se vytelefonovat“, a když ten chudinka vyšeptal klarinetista Buddyho Singera vstal a zapískal pár uhozených brejků, pokládala to za naprostou senzaci. Místo klarinet říkala „sladký dřevo“. Ta tedy byla uhozená! Ta druhá ošklivá, Laverne, si o sobě nejspíš myslela, že je hrozně vtipná, protože v jednom kuse chtěla, abych zavolał tatínkovi a zeptal se, jaký má večer program. V jednom kuse se mě ptala, jestli má tatínek slečnu. Ptala se mě na to ČTYŘIKRÁT – ta tedy byla vtipná, to je hotovka! Bernice, ta blondýna, neříkala skoro vůbec nic. Pokaždý, když jsem se jí na něco zeptal, řekla: „Cože?“ Což člověku dovede jít za chvíli na nervy.

Když dopily, všechny tři zničehonic řekly, že musí jít spát. Ty mě teda vypekly. Povídaly, že chtějí ráno brzy vstávat a jít na první představení do varieté Radio City. Snažil jsem se je přemluvit, aby ještě chvíli pobýly, ale nechtěly. A tak jsme se rozloučili a bylo. Já jsem jim řekl, že se na ně někdy přijedu v Seattlu mrknout, jestli tam budu mít kdy cestu. Ale moc pochybuju, že k tomu dojde. Jako k tomu, že se na ně přijedu mrknout.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze střední části knihy, kdy Holden zabíjí čas, než se odhodlá jít domů.

Holden Caulfield je opět vyloučen ze střední školy. Dobrovolně propadl ze čtyř předmětů z pěti, navíc si nerozumí se svým spolubydlícím, a tak se rozhodne odejít ze školy o několik dní dřív, než skončí školní rok.

Vrací se do New Yorku, ale protože rodiče ještě nevědí o jeho vyloučení a Holden rozhodně nemá chuť jim to oznamovat, potlouká se po městě. Cestou se setkává s různými osobami (hezká paní ve vlaku, taxikář, tři ženy v baru) a my můžeme sledovat jejich rozhovor a Holdenovy myšlenky. Holden lidem velmi často lže.

Ubytuje se v hotelu, kde zažívá nepříjemný incident s prostitutkou a jejím pasákem (musí zaplatit dvakrát, ačkoli s prostitutkou nic neměl), schází se se starými známými, dává si schůzku se svojí platonickou láskou Sally Hayesovou (je moc hezká, ale Holden nakonec přijde na to, že její vůbec nechápe). Podívá se také do muzea, do zoo a do své bývalé základní školy. Všechny jeho příběhy jsou komentované jím samým.

Hlavně ale navštíví svou malou sestřičku Phoebe, jediného člověka, kterého opravdu miluje a ke kterému chová úctu. Další noc chce strávit u svého bývalého učitele Antoliniho, který ho v noci sexuálně obtěžuje, a tak Holden odchází pryč a noc tráví venku. Rád by odešel ze zvráceného města. Rozhodne se naposledy rozloučit s Phoebe, ta ho přemluví a on nikam neodjede.

Celý příběh prostupují vzpomínky na Holdenovu minulost (smrt bratra Allieho, bratr D. B., který pracuje jako scenárista, vzpomínky na Phoebe).

- **téma a motiv**

téma: dívka Marty

motivy: hovadiny, klarinet, tatínek, bar

- **časoprostor**

prostor: New York
čas: 50. léta 20. století

- **kompoziční výstavba**

Děj se odvíjí chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, psychologický vývojový román

- **vypravěč**

ich-forma – vypravěčem je hlavní hrdina Holden Caulfield

- **postava**

Holden – šestnáctiletý chlapec, vypravěč, je inteligentní a citlivý, ale nepřipouští si to, snaží se působit cynicky a drsně, zakrývá tak ale svůj údiv a znechucení ze života; má zajímavé postřehy, rád pozoruje chování lidí; nejraději má svou mladší sestru Phoebe

Marty – z dívek nejupovídanější, Holdenovi leze na nervy, protože je uhozená

Laverne – podle Holdena ošklivá, vůbec není vtipná

Bernice – nemluvná blondýnka

Phoebe – Holdenova sestra a zároveň jediná přítelkyně, chápe jeho pocity, symbolizuje jeho touhu zůstat dítětem

- **vyprávěcí způsoby**

nepřímá řeč: třeba místo „jít na záchod“ říkala „jít se vytelefonovat“; Místo klarinet říkala „sladký dřevo“; řekla: „Cože?“; řekly, že musí jít spát; Povíдалy, že chtějí ráno brzy vstávat a jít na první představení do varieté Radio City.; Já jsem jim řekl, že se na ně někdy přijedu v Seattlu mrknout, jestli tam budu mít kdy cestu.

- **typy promluv**

pouze pásmo vypravěče v ich-formě

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

nespisovná slova *druhý dvě, který jdou, vyšeptalej, uhozených brejků, jakej, chtěj*

slovo zhrubělé *hovářiny*

zdrobnělina *chudinka, tatínkovi*

ustálené spojení *jít na nervy*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metafora *sladký dřevo (= klarinet); vypekly mě; přijedu se mrknout*

hyperbola *v jednom kuse*

elipsa *A tak jsme se rozloučili a bylo.*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 20. století

Jerome David Salinger (1919–2010)

*1. 1. 1919 NY, USA, zemřel 27. 1. 2010 New Hampshire, NY (91 let)

- americký povídkář a romanopisec
- narozen v rodině obchodníka (otec Žid polského původu)
- studoval vojenskou školu, také na třech univerzitách, ale ani jednu nedokončil
- vyrůstal na Manhattanu
- bojoval ve 2. světové válce na západní frontě (1942–1946), během války píše povídky, setkává se s Hemingwayem – poté si dopisovali
- po válce se věnuje literární činnosti, povídky jsou uveřejňovány v Saturday Evening Post a New Yorker
- r. 1951 vydává román *Kdo chytá v žitě*, setkává se jak s kritikou, tak s oceněním (New York Times)
- píše stylem silně subjektivizovaného pohledu na svět
- po vydání se odmlčel a už tolik nevydával, od r. 1965 nenapsal nic

Devět povídek – povídkový soubor, rozdíl mezi dospělými a dospívajícími, válečné pozadí

Franny a Zooey – 2 novely, novela Franny – dívka Franny přijela za svým chlapcem na zápas, v restauraci se pohádali a ona omdlívá; novela Zooey – Zooey je bratr Franny (návaznost na první novelu), obsahem je rozhovor Zooyeho s matkou a poté s Franny

Den jako stvořený pro banánové rybičky – povídka, žena si do telefonu stěžuje své matce, že je její manžel divný, nevyrovnaný. Matka se o svoji dceru bojí. Manžel si zatím venku na pláži hraje s malou holčičkou a vypráví jí podobnosti o banánových rybičkách (vpluly do jeskyně, tam se přežraly banánů a nemohly zpět = když lidé dospějí, ztratí svobodu). Když se muž vrátí do pokoje, jeho žena spí. Muž vezme pistoli a prostřelí si hlavu.

- **literární / obecně kulturní kontext**

- světová literatura 20. století
- americká literatura 2. pol. 20. století
- poválečná literatura (ale v díle není přímý vliv války), kritika soudobé společnosti

američtí autoři 2. pol. 20. století:

Joseph Heller (1923–1999)

- autor satirických novel a dramát
- člen bombardovacího letectva na Korsice
- *Hlava XXII* – příhody z války propojené postavou vojína Yossariana

William Saroyan (1908–1981)

- prozaik a básník, arménský původ
- držitel Pulitzerovy ceny
- *Tracyho tygr* – hlavní hrdina Thomas Tracy vlastní „tygra“, ten ve skutečnosti neexistuje

Charles Bukowski (1920–1994)

- Američan německého původu
- proslavený vulgárním stylem – řazen k beatníkům, toto zařazení odmítal
- romány *Ženy*, *Poštovní úřad*, povídky *Zápisky starého prasáka*, *Všechny řítě světa i ta má*, *Erekce*, *ejakulace*, *exhibice a další příběhy obyčejného šílenství*

Arthur Hailey (1920–2004)

- žil v Anglii, Kanadě, Americe a na Bahamách
- autor tzv. profesního románu – v každém románu detailně jiné prostředí
- autor mnoha bestsellerů: *Hotel, Letiště, Kola*

Ernest Hemingway (1899–1961)

- reportér, účastník 1. světové války
- držitel Pulitzerovy a Nobelovy ceny (1954)
- trpěl depresemi, spáchal sebevraždu
- romány *Sbohem, armádo!*, *Komu zvoní hrana*, novela *Stařec a moře*

Ken Kesey (1935–2001)

- vystudoval divadelní umění
- dobrovolník ve výzkumu halucinogenů
- *Vyhoďme ho z kola ven, Tak mě někdy napadá*

William Styron (1925–2006)

- účastník 2. světové války
- pracoval jako nakladatel
- držitel Pulitzerovy ceny
- román *Sophiina volba*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí, ve velké míře také úvahový

- **vysvětlení názvu díla:**

Podle písně, která se v knize vyskytla a při které si hlavní hrdina vzpomněl na svou milovanou sestru Phoebe.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Dílo by se i dnes dalo považovat za aktuální, i přesto, že kritizuje americkou společnost ve 20. letech. Aktuálnost určitě najdeme v problematice dospívání.

- **pravděpodobný adresát:**

Kniha oslovila především dospívající, ale může být čtena i dospělými – rozumět budou všichni, kdo prošli pubertou.

- **určení smyslu díla:**

Holden je dospívající chlapec, který se těžce zařazuje mezi ostatní. Nevypadá tak, ale je velmi citlivý a vnímavý. Smyslem je neodsuzovat lidi podle prvního dojmu – kluk, který není schopný dokončit střední školu, nemusí být špatný člověk.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jeho největší dílo, vyšlo r. 1951. Vzniklo po 2. světové válce a bývá považováno za nepřímou reakci na jeho traumatické zážitky z války. Postava Holdena Caulfielda se objevuje také v Salingerově povídce *Malá vzpoura* (1941).

- **tematicky podobné dílo:**

Někdy bývá poukazováno i na společné prvky se Škvoreckého *Zbabělci* – postava Dannyho Smiřického se také vyrovnává s dospělostí.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Není.